

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИМЕЊЕНИ МЕНАѢМЕНТ, ЕКОНОМИЈУ И ФИНАНСИЈЕ, БЕОГРАД

ОБРАЗАЦ ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Модел финансирања образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања“, кандидат Владимир Варађанин, мастер

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију Одлуком Наставно-научног већа Факултета за примењени менаѢмент, економију и финансије, Београд, бр. 580 од 28.02.2017. године.</p>
<p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1) Проф. др Марија Чукановић-Каравидић, ванредни професор, ужа научна област: МенаѢмент-методологија научног истраживања од 10.01.2012. године, Висока школа за пословну економију и предузетништво, Београд - у својству председника комисије</p> <p>2) Проф. др Томислав Брзаковић, ванредни професор, ужа научна област Економија и финансирање од 22.09.2016. године, Факултет за примењени менаѢмент, економију и финансије, Универзитета Привредна академија у Новом Саду – у својству ментора;</p> <p>3) Проф. др Обрад Чабаркапа, ванредни професор, ужа научна област: Пројект менаѢмент, од 02.06.2014. године, Факултет за примењени менаѢмент, економију и финансије, Универзитета Привредна академија у Новом Саду - у својству члана комисије.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Владимир (Радиша) Варађанин</p>
<p>2. Датум рођења, општина, Република: 23.10.1973. Кикинда, Кикинда, Р Србија</p>
<p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 01.02.2013., Факултет за пословну економију и предузетништво, Београд, „Развој модела финансирања високог образовања“</p>
<p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Економске науке</p>
<p>5. Радно искуство: У периоду од 1995. до 2002. године радио у привреди на руководећим радним местима на пословима продаје. Од 2002. до 2005. године почео да ради у јавном сектору као уредник културно забавног програма. Од 2005. до 2007. године постајем власник и директор фирме која се бавила производњом и услугом монтаже у области хидраулике. После 2007. године започиње рад у просвети, на Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Кикинди ради као стручни сарадник за ИТ.</p>
<p>6. Публиковани радови по категоријама:</p> <p>1) M14 Dimić G., Protić M., Varadjanin V., „Critical reflection on rural economy in serbia-small farms as a precondition for the development of rural entrepreneurship“, II International Conference “Employment, education and entrepreneurship“ (EEE 2013), Belgrade, Serbia, 27-44.</p>

- 2) **M14** Todorović A., **Varađanin V.**, "Public storage system in Serbia", III International Conference "Employment , education and entrepreneurship, (EEE 2014), Belgrade, Serbia, 238-255.
- 3) **M33** **Varađanin V.**, Viduka B., Dimić G.: "An overview of entrepreneurship education in vocational high schools in EU and Serbia", 2nd International Conference on "Research and education – challenges towards the future" ICRAE 2014, Shkodër, Albania.
- 4) **M33** Protić M., Dimić G., **Varadžanin V.**, "A critical review of the management system and organizational structure in the electric power industry of serbia and the necessity of change", IV International Symposium Engineering Management and Competitiveness, 2014, Zrenjanin, Serbia, 62-67.
- 5) **M33** **Varađanin V.**, Viduka B., Dimić G.: „Primena marketing informacionog sistema u ustanovama visokog obrazovanja“, Nacionalni naučni skup sa međunarodnim učešćem, MREŽA, Valjevo, 2014.; 131-135.
- 6) **M51** **Varadžanin V.**, „Primena marketinga u ustanovama visokog obrazovanja“, Megatrend revija (*in press*)
- 7) **M53** **Varadžanin V.**, Dimić G., „Razvijanje modela finansiranja visokog obrazovanja“ Zbornik radova VŠSSOV u Kikindi, 2-2013.
- 8) **M53** **Varadžanin V.**, Viduka D., Viduka B., „Značaj preduzetništva i preduzetničkog obrazovanja u sportu“ Zbornik radova VŠSSOV u Kikindi, 1-2015.
- 9) **M53** Viduka B., **Varadžanin V.**, Todorović A., „Komparativna analiza fondova za razvoj Srbije, Crne Gore i Hrvatske“, Ekonomija - teorija i praksa, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu Vol. 8, No.4, 2016.
- 10) **M63** Dimić G., Viduka B., Todorović A., **Varađanin V.**: "Upravljanje javnim komunalnim preduzećem prema konceptu održivog razvoja", Međunarodno naučno-stručna konferencija, Fakultet za primenjen menadžment, ekonomiju i finansije Beograd, 2014, 105-111.
- 11) **M63** Todorović A., Viduka B., **Varađanin V.**, Dimić G.: "Etičko upravljanje organizacijom", Međunarodno naučno-stručna konferencija, Fakultet za primenjen menadžment, ekonomiju i finansije Beograd, 2014, 98-104.

Радови у некатегоризованим часописима:

- 1) Dimić G., **Varadžanin V.**, Todorović A., „Analysis of bioenergy production from Miscanthus grown on degraded area of landfill of Prelići, Čačak“, International Review, No. 1-2 2015, ISSN 2217-9739, Publisher: Faculty of Business Economics and Entrepreneurship Belgrade, Serbia and International Proceedings Division, Pianoro, Italy, 119-126.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Модел финансирања образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација садржи укупно 194 стране. Осим списка литературе и интернет извора на 5 страна, (152-157), са укупно 61 библиографских јединица домаћих и страних аутора, научно стручних радова објављених у часописима и публикација и интернет извора, дисертација садржи следећа поглавља и то:

1. Увод, на 10 страна, (9-19);
2. Теоријске поставке истраживања, на 27 страна, (20-47);
3. Трендови развоја финансирања високог образовања, на 44 стране, (48-92);
4. Резултати емпиријских истраживања, на 49 страна, (93-142);
5. Закључак, на 8 страна, (143-151);

Докторска дисертација има укупно 96 илустрација (слика, графикона и табела), чиме је елаборација ове проблематике знатно обогаћена.

Докторска дисертација такође садржи и листу графикона, табела и слика, које су наведене у дисертацији, на 7 страна (187-194) упитник као прилог који је коришћен у истраживању, на 7 страна (179-186). У прилозима су наведена још 5 прилога о финансијским извештајима ВШССОВ у Кикинди, на 20 страна (158-178)

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Формулације назива тезе (наслова)

Анализирајући ефекте примене постојећег модела финансирања установа високог образовања у Србији, као и анализа могућности повећања инвестирања у високо образовање дошло се до закључка да су неопходне промене у систему финансирања установа високог образовања. Такође је неоспорно да постоји потреба за несметаним и континуираним развојем установа високог образовања, као услова за процес укључења у европски простор високог образовања. Зато је важно утврдити на који начин је могуће унапредити и побољшати све карактеристике постојећег модела финансирања или креирати потпуно нови модел као предуслов за развој високог образовања. У складу са наведеним формулација назива тезе „Модел финансирања образовања као важан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања“ у складу са наведеном проблематиком и истраживањем.

2. Предмета (проблема) истраживања

Кандидат је веома добро поставио оквире проблематике и предмета истраживања и себи поставио задатак да се развијањем новог модела финансирања високог образовања објективизује јасније дефинисање права на финансирање установа високог образовања. Утврђивањем висине износа тих средстава путем стандардизације али не као универзално решење јер оно не постоји, има за циљ да утврђена средства буду пре свега сигурна по квалитету и обиму и буду алоцирана тамо где и када је то потребно. Постављањем нових смерница за утврђивање висине износа средстава намењених високообразовним установама значајно би допринело већем обиму и ефикасности финансирања у високообразовне установе.

3. Познавања проблематике на основу изабране литературе

Преглед владајућих ставова и схватања у литератури у подручју истраживања са наводом литературе, може се констатовати да је кандидат консултовао и поред тога што је литература из ове области веома оскудна и веома је мало спроведених истраживања у Србији која су се бавила овом проблематиком. Стање у којем се налази област високог образовања код нас је по мишљењу неких аутора последица терминске неадекватност расподеле средстава, неадекватног буџетирања и неусклађеност прописа који одређују поједине елементе модела. Стога се и јавља потреба да се детаљним анализима идентификују сви недостаци и отклоне како у циљу укупног повећања обима средстава тако и у циљу побољшања квалитета инвестиција у високо образовање.

4. Циљеви истраживања

Резултати истраживања су значајни за установе високог образовања пре свега са аспекта јасног дефинисања права на финансирање и увођења одговарајућих стандарда која имају за циљ да утврђена средства за финансирање буду сигурна по квалитету и обиму. Са друге стране резултати истраживања указују и на могућност рационалнијег трошење средстава отвора могућност да се смање трошкови пословања. Резултати истраживања су значајни и за Министарство просвете, науке и технолошког развоја са становишта реформе финансирања високог образовања, подршке у пружању услуга високог образовања, али и у циљу утврђивања целокупне стратегије развоја високог образовања у Републици Србији као услов за процес укључења у европски простор високог образовања. Са научног аспекта циљеви истраживања су испуњени јер се упознајемо са буџетским системом и појмом буџета, са основним индикаторима за утврђивање обима средстава, факторима који утичу на креирање модела финансирања високог образовања као и да се утврде права на финансирање установа високог образовања. Истраживањем се постиже и опште друштвени циљ јер се садржај рада и добијени резултати могу користити као препорука за финансијску реформу и реформу високог образовања. Тиме се може повећати квалитет пружених услуга високообразовних установа а у складу са потребама корисника и потребама друштва у целини.

5. Очекивани резултати (хипотезе)

Обзиром да је предмет истраживања анализа постојећег модела финансирања установа високог образовања у Србији и утврђивање ефеката његове примене тачније, са каквим проблемима се сусрећу установе високог образовања, није довољно само утврдити да ли постојећи модел задовољава потребе установа високог образовања са аспекта несметаног функционисања јер је то релативно и разликује се међу установама. Истраживањем се покушава утврдити пре свега потреба а затим и могућности изналажења ефикаснијег модела финансирања високог образовања али не као универзално решење него да се новим моделом дефинишу смернице ка задовољењу потребе установа високог образовања.

У складу са наведеним можемо рећи да је основна истраживачка хипотеза која гласи: „Креирањем новог модела финансирања установа високог образовања задовољиће се потребе установа образовања, како са аспекта остваривања права на финансијска средства тако и са аспекта њиховог даљег несметаног квалитативног и квантитативног развоја“, као и помоћне хипотезе у складу са методологијом, добро

постављена.

6. Плана рада

План рада кандидата осмишљен је добро и конкретно. Раd је конципиран по фазама. Прва фаза истраживања садржи претраживање и избор релевантне литературе за одабрану тему; израду теоријско-методолошког оквира рада; састављење плана истраживања и временски распоред активности, као и пријаву истраживачког пројекта. У другој фази анализирају се прикупљени подаци и објављени радови из дате области као и постојећа истраживања. Након израде методолошког оквира спроводи се емпиријско истраживање, обрађују, анализирају и тумаче резултати истраживања и изводе закључци. У последњој фази у форми извештаја о резултатима истраживања изводе се препоруке које имплицирају за пркасу или даљи истраживачки рад.

У тражењу одговора на питања која произилазе из постављеног оквира истраживања, садржај докторског рада је уско везан за програм истраживања који се састоји од следећих целина:

1) ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Први део у теоретском делу се односи на преглед дела досадашњег истраживања о постојећем моделу финансирања високог образовања. Први део чине теоријске поставке и разматрање постојећег модела финансирања високог образовања и његова практична примена у одређивању висине средстава које високообразовне установе остварују

У другом делу рада су приказане карактеристике начина финансирања високог образовања у појединим земљама у свету, виђења и ставови појединих аутора у постављању модела одређивања висине трошкова образовања, начину одређивања трошкова образовања студента као и савремене тенденције у финансирању високог образовања.

2) РЕЗУЛТАТИ И АНАЛИЗА

Након извршених анализа и разматрања ставова, у завршној фази рада предложене су смернице за развијање новог модела обзиром на то да не постоји универзално решење односно, не постоји универзалан начин за финансирање рада појединих образовних установа. У складу са наведеним постављен је и адекватан садржај рада.

7. Метода и узорак истраживања

У истраживању „Развијање модела финансирања као део стратегије развоја високог образовања“ сложеност предмета истраживања захтева примену више комбинованих истраживачких метода. У овом истраживачком раду примењене су следеће методе:

Аналитичке основе методе: метод анализе (примарне и секундарне грађе), апстракције, специјализације и дедукције;

Синтетичке основе методе захтевају примену синтезе, конкретизације, генерализације и индукције;

Општенаучне методе захтевају примену: хипотетичко-дедуктивне методе, аналитичко-дедуктивне методе, компаративне методе, историјске и статистичке методе.

За прикупљање података користи се:

- анализа садржаја – ова метода ће бити коришћена за обраду литературе о високом образовању и факторима који детерминишу финансирање високог образовања, као и за анализу материјала попут релевантних докумената у оквиру пословања самих установа)
- метод испитивања - стандардизованим упитником испитаће се студенти свих година студија на факултетима и високим струковним школама.

Применом ових метода могуће је валидно остварење научног и друштвеног циља истраживања. Приступ истраживању је интегративан, синтетички, у том смислу што се ни једном методолошком поступку не даје искључива предност, него су подједнако заступљени, у складу са потребама истраживања.

За потребе овог истраживања биће примењен намерни узорак. Према методолошки постављеним критеријумима узорак ће обухватати студенте Високе техничка школа струковних студија, Високе школе струковних студија за образовање васпитача и Високе пословне школе струковних студија, Технички факултет у Чачку. Биће обухваћени студенти свих студијских програма и свих година студија распоређених по годинама студија. Испитивањем ће бити обухваћено око 400 студената. Структура узорка ће такође подразумевати и приближно једнак број студената у односу на род, социјално порекло и резиденцијални статус.

Може се констатовати да је предвиђен број испитаника релевантан узорак за креирање ставова на основу којих ће се радити статистичка обрада и у том смислу може се рећи да су задовољени сви критеријуми.

8. Места, лабораторије и опреме за експериментални рад

Кандидат није користио лабораторије за експериментални рад

9. Методе статистичке обраде података и осталих релевантних података

Према начинима стварања закључка кандидат предвиђа примену дескриптивне и инференцијалну статистике.

Применом адекватног софтвера *SPSS* (engl. *Statistical Package for Social Sciences*) кандидат за обраду података користиће се следеће методе:

- статистичке методе - χ^2 квадрат тест, Т тест независности, Ф тест и дескриптивна статистика,
- компаративни метод – поредиће се резултати добијени испитивањем студената.

Може се закључити да кандидат користи најчешће заступљене тестове за проверу хипотезе који су у складу са бројем група и бројем узорка испитаника и у том смислу може се рећи да су задовољени сви критеријуми.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Закључци изведени у овој докторској дисертацији су у складу са предметом и циљем истраживања.

Неизвесност и неадекватност финансирања високошколских установа је стални и кључни проблем. Све досадашње мере штедње код нас су се прво одразиле на смањење буџетских средстава која се издвајају за образовање, заборављајући при томе да је образовање темељ економског раста и развоја друштва у целини. Зато се услед последица неадекватних система финансирања високог образовања не могу очекивати нити резултати у складу са постављеним циљевима и мисијом високообразовних установа. Анализирајући мишљења и ставове појединаца као и саму ситуацију на терену, очигледно је да су средства која се издвајају за финансирање високообразованих установа у Републици Србији недовољна, не само за даљи развој установа него и за несметано обављање основне делатности. Овакав однос државе има за последицу да су факултети најчешће принуђени да се део финансијских средстава надомести на крајње непопуларан начин кроз преношење дела трошкова на студенте односно, кроз повећање трошкова студирања.

Сходно наведеној проблематици ова студија се бави анализом постојећег модела финансирања високог образовања у Србији, представљени су модели финансирања високог образовања и анализа улагања у високо образовање у земљама окружења и земљама ЕУ.

У раду се такође детаљно анализира финансирање високошколских установа али као и утицај постојећег модела финансирања на квалитет образовања у Републици Србији. Кандидат своје хипотетичке оквира налази у претпоставци да постојећи модел финансирања високообразовних установа тачније, финансијски ресурси који се остварују оваквим моделом представљају једну од главних препрека за њихов даљи развој. Утемељење претпоставке о ограничењима и тешкоћама у раду високошколских установа кандидат највећим делом идентификује у правним оквирима којима је регулисано финансирање високог образовања и анализама искустава и примерима замеља у окружењу и ЕУ. Из свега наведеног постојеће потреба за успостављањем новог применљивог модела финансирања високог образовања, који ће омогућити увид у рационалност трошења средстава за образовање што уједно чини основу за повећање успешности образовног система заиста постоји.

Такође се стиче неоспоран утисак да је кандидат у настојању да да допринос разумевању и унапређењу модела финансирања високообразовних установа као саставни део укупне реформе образовања, систематично и на научним основама поставио предмет истраживања. Истраживање би требало, као један од практичних доприноса, да подстакне шире интересовање друштва јер садржи елементе које би значајно могле помоћи у сагледавању и решавању укупне проблематике финансирања те исте искористити као смернице за спровођење у пракси.

Приложени преглед литературе који је коришћен приликом израде приступног рада и прелиминарна листа могуће литературе за израду дисертације упућује на веома добро познавање истраживане материје што указује на њену пуну референтност и валидност за проверу предложених хипотеза.

Недовољна развијеност економије образовања у Србији, недовољно познавање карактеристика система и недостатак валидних и поузданих информација онемогућава квалитетну евалуацију постојећих системских и институционалних решења, а тиме и предлагање и развијање бољих решења. Учени недостаци у систему финансирања установа високог образовања реално намећу потребу за утврђивањем нових, другачијих правила и критеријума за утврђивање права на буџетска средства. Та правила морају бити флексибилнија како се не би занемариле појединачне потреба али и обезбедио ефикасан и ефективан систем финансирања. Наведене смернице за унапређење финансирања имају за циљ да се пре свега обезбеди сигурност и стабилност средстава или и безусловно право располагања тим средствима.

Ценећи изнето образложење као и намеру кандидата да конципира наведене смернице и укаже на потребу за развијање новог модела финансирања високог образовања као темељ целокупне реформе у овом сектору, комисија једногласно закључује да је пријављена тема докторске дисертације врло актуелна и научно заснована.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Применом одговарајућих метода истраживања у проблемској анализи финансирања високог образовања, а све у функцији унапређења модела, дошло се до нових научно релевантних информација.

Нова научна информација следи из претходних литературних истраживања, анализом студије случаја и истраживања спроведених техником анкетирања студената, методом случајног узорка. Закључак је да смо успели да укажемо на недостатке постојећег модела како би се они елиминисали са циљем да се обезбеди несметано функционисање високообразовних установа и подигне квалитет функционисања система високог образовног.

Структурирани приступ анализи финансирања високог образовања огледа се у приступу који кроз нацрт

научне замисли, планове истраживања и инструменате истраживања и план обраде података омогућава креирање модела заснованог на претходним научним сазнањима, логичкој структури ставова, судова, закључака и пропитаним хипотезама о проблему и предмету истраживања, и на тај начин доприноси формулисању научни ставови, судови, закључака и креирања препорука.

Сви приказани резултати и поред евидентних недостатака који проистичу периода спровеђења интензивних реформи у образовању и економске несигурности у региону, указују да постоје спекатар могућности за унапређење постојећег стања када је у питању финансирање високог образовања.

Кандидат у системском приступу проблему, полазећи од прихваћеног става у литератури,а на основу резултата истраживања конципирао општи модел финансирања високошколских установа, дао смернице за унапређење финансирања високог образовања и дефинисао кључне параметре за утврђивање њиховог износа и права на финансирање високошколских установа.

Допринос ове дисертације је у унапређењу теорије о еконимији образовања (као остварења научног), и унапређење праксе (као остварење друштвеног циља).

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме</p> <p>Свеобухватним теоретским и практичним приступом истраживању, у циљу указивања на велики значај ове проблематике потврђује се да је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме. У циљу доказивања основне хипотезе докторске дисертације извршено је с једне стране истраживање и анализа литературе домаћих и страних стручњака из ове области. Са друге стране извршено је истраживање међу 326 испитаника са 7 високошколских установа, чиме се дошло до закључака који су допринели квалитетном материјалу за потврђивање или оспоравање постављених хипотеза. Потврђена је као тачна основна хипотеза овог рада.</p>
<p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе</p> <p>Дисертација обрађена и презентирана на наведени начин садржи све битне елементе који су захтевани од кандидата.</p>
<p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци</p> <p>Допринос науци ове докторске дисертације садржан је у истраженом тренутном стању и препорукама које се односе на унапређење финансирања високог образовања као фактора од изузетног значаја за остваривање укупне реформе образовања и њеног даљег раста и развоја, а све у циљу побољшања праксе везано за дати предмет истраживања.</p> <p>На основу расположивих података применом статистичких метода извршена је идентификација актуелног стања у високом образовању уопштено као и поједине специфичности.</p> <p>Истраживање на којем је базирана реализација овог рада обухватило је бројну литературу, анализу студије случаја једне високошколске установе, као и резултате истраживања које је кандидат извео међу студентима.</p> <p>Допринос науци овог рада огледа се у томе што је потврђена основна хипотеза предметног истраживања: „Креирањем новог модела финансирања установа високог образовања задовољиће се потребе установа образовања, како са аспекта остваривања права на финансијска средства тако и са аспекта њиховог даљег несметаног квалитативног и квантитативног развоја“.</p> <p>Наведено истраживање, резултати и препоруке дају допринос вредан пажње научне јавности.</p>
<p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања</p>
<p>IX ПРЕДЛОГ:</p>
<p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:</p>
<p>На основу изложене укупне оцене дисертације, комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета за примењени менаџмент, економију и финансије у Београду да докторску дисертацију кандидата Владимира Варађанина под насловом „Модел финансирања образовања као значајан инструмент у реализацији стратегије развоја високог образовања“ прихвати и одобри њену јавну одбрану.</p>

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

проф. др Марија Чукановић-Каравидић, председник комисије

проф. др Томислав Брзаковић, ментор

проф. др Обрад Чабаркапа, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.